

„A KERESKEDŐ“ CZIMŰ VOGUL MONDA.

Vata-kum majt.

Ponguñ vata-kum ols. kit pi qñši. jani piä vatalaytim jäli, ne qñši ; mañ piä mainnu. aže laui : „äm ti üsem ; uosnem elipoalt mañ pim neel vilem.“ jani piä nobel laui : „äm uosnem juppoalt jäu-piin ul laulteln. äm selem pongum nenän te kultu. apšien ul laulteln. 5 mänr eri, men tenut eri, men mäsnä-uläm eri, men oln eri : äm selem nutem, äm ätenutem ti vos té, vos qñši ; vatalaytung ät kasi, mot uost jähung ät kasi ; mänr robiti, mänr ät robiti : ul laulteln, ul rateln. täu nomtä kumle päti, tä moskell vos oli“.

2. kosä olset men vuäti olset : mañ piä neel vistä. tul aže uosis. piägä kultsi, qlung pätsi tenki. känke vatalayti, mot uosen jäli. apšidä jun oli ; jägä selem pongenel tasmanl tei : mäsnut mäsi, qñš-nut qñši. men qln eri, men uläm eri, menä tenut eri : jägä selemut- 5 nel äkmos oli.

3. tul kosäi jemtes, qngä laui : „näñ äkmos kujen, tasmanl ten, tasmanl qñšen. ate lu nobel telän oli, ate mis nobel telän oli ; ate pum tqten, ate ul-iu tqten. äkmos känken selemut qñšen ten äjen ; met-kum meteli, näñ äkmos tasmänl olen.

4. kosäi jemts, kumite nobel laung päts : „näñ jäu-pin äkmos tasmänl tittilen ; tasmänl qñši, nängen nemät qntes ät voari.“ kumitü laui : „äm täuänl mänä qntes kinzäm ? mol jägen lauves : äm selem pongum vos té, vos qñši. äñ äm vasi täuä kumle voarilem ? täki jägä 5 selem qln té, äi, mäsnutke mäsi, qñšnutke qñši ; aže selem qln kolne mqse vos té, vos kujji. äm kumle voarilem vasi ? äm selem mätärem kuñ qñši, kuñ té ?“ netä laui : „nemät qntes ät voari ; kvonä pa-seln ; jägä selem pongel täki vos oli.“

5. saui jemtes. känken laultung i pätväs, ratung i pätväs.

apšitā laui : „nāñ jāni kum, ām mañ, ām vaulem. nemātār āt robi-
tēm, nāngen nemāt qntes āt voarem. ate nāñ selemuten tēm, ate nāñ
älāmuten qñšēm. jāumenl mol laucesem : jāum selem pongel, kvol-
netā māsā, tēm ājēm qñšēm māsēm ; jāum selem pongum kvolne juj-⁵
poalt men saun pätēm, men šuñin pätēm, tāu āt vaulem. nāñ uq
lauten ām nobelom, ul älkāten. jommas nqmtel nāñ poalten qlungve-ke
kotem lu', kvone laueln anom. men uosēm, men liliñ-tajl olēm, ämki
olēm. men kujēm, men unlēm, men mātār lqngq jälēm ; men älslēm,
men āt älslēm : tā ti ämki. kaqpān toros āt voarēm, nāngen sau āt¹⁰
voarēm“. känke laui : „kualne nomten-ke pätēs, minēn äkpoaln“. —
känken kvonā i posves. uos jolipoalt mañ kvolkve kantes, tu ti šälts.

6. tot ti oli. känken jägā selem pongnel i äk oln-poal āt mājves.
tēnut afim, mäsnut afim ; nañ rangimā kumle kasiñ toko tā sauali. tāki
qñši, äk piriš qñši. kosā qñsi men vati qñsi, äu kaqtel känke nām-
kqätāle joxtes. nete nobel laui : „ām — äñmont känkem nām-kqätāle —
känkem poalt mujlungve-ke jälñüm“. nete laui : „poxtēn, känken mol⁵
kvon qjmelimant, kvonā pqsimant äk qñ-palel āt mājvesn ; äñ qñ
mujlung minken-ertn, känken qñ māt nāñ nobeln sunzi ? jāupie-ke
eri, vouitā.“ tāu laui : „tāu jāni kum, ām poaltem sart kuñ ju ? ām
mañ, sart känkem poalt äkti ām minēm. ätke sunzi, tāti vasi tāu
poalte mānr kinzung minēm ? äñ ser kas mās, känkem mänā kurip¹⁰
nqmt qñši, nqmtā sunzungve jälēm“.

7. mäskātes i mines. kosā men vati mines, känke kvoln joxtes,
ju šältes. uos-tajl pajāre känese ütkatmet, teuā äjauā. tāu kur poqget
tot ti lu'i. qñgā tep-varne kvolt šaji vinai qñsānti. rumkāt šaj-anin
untelauäst, enkejen misane (*), enkain nobel laui : „tājāz kur poqgen
joxtēn, tā lu'nutn palt joxtēnen qñmt tāu lajlen vangelmātne retel⁵
jolā vos pätēn, ti šaj-anian rumkän äk-mosqz taurji vos säkvelēt“. äñ
met-netā joqñnet mosqz tāu poalte joxtāne qñmt, lajl-ñole tāu lajlen
tā qñi, kvol-känn tu tā pätēs, äñ šaj-anit, vinā-rumkāt kotā räum lqñ-
tānl kvol jānitl tū räusist. qñgā ti ti närrmäts, kumite nobel laui :
„mont sām āt qñšēn ? ti jāu-pin men mātārñ kur poqgon ti lu'i pel,¹⁰
äñ met-ne kuñer tāu lajlen täumātes, äñ anit rumkāt äkmos säkvelāst.
kvonā mänā kottāle toteln!“ — känken pong squenl nirmtaues, kvol-
känn kossāma auinl kvonā seltemtaues, kangeltāpnel sapakñ lajlel

sanguimä kart-känn pätnet mäsä sanguimä jungimä toko ti totves,
15 karten pätes, tū osulaus.

8. nongä kos kateetl vortkati, nong ät läpi, tot ti kujji. kosä kujes men vatī kujes, äkv-ertn polung pätves. sämäge mošše postilesi. nong lulung kos vuortkatili, lajlegen ät läpi, kart-avi pali kujji. kategetl kartimä kvonäle nūs ti vuangungve pätes; kosä mene vatī
5 vanges, uos kulit jule kuonteli: luuñ tuit jinet sujti. sipluä jule perits: äñ mäliñ kit luul kerimä kvoliñ tuit ti ju. uos kuli äk-paal nobel tu ti poortaxts. luuñ tuit täu torigäle johtemä kemt lu tu ti puumtaues. kit kum äk tuit talmi. äü kumitā laui: „kuñer, kumle jemtsen?“ täu laui: „jatelaum, jäni mät kumi men mañ mät kumi, kot mos
10 jemtsem, äm ät vailem. känkem poalt mujlungve jälemmamt känkem mujleptimutem ti, ju ti totilem.“ ten laue: „kuñer, mont känken ratimän man sunsislu, man vaslu. äñ men ti minesämen, men lqnggmen kosit naukaten; men tējäx koti kvoln šältimen, men jujpoalment nāñ tu šälten.“ täu kumle laui: „nen koti kvoln šälteen, äm kotl
15 vailem? nen jujpoalnt naukakatne jar-ke gnšnum, tok kuñ vanžnum?“ ten laui: „añim, nāñ men jujpoalment jijen.“

9. ten elä pätmen jujpoalt lulmäts nqngq, kontlitä täkitä, nemät šängvā aumiñ ät sujti. te kajti luuñ tuit jujpoalt. sunzitā, uos kotl jäni kvol unli; luuñ tuitä kart avinl tu jūta šältmä nangi; tū joxtes, ju šältes: nemkqtpä añim. kvoln ju šältes: kvol tatel. kujne
5 mat jommas jänit kum-ñauräm kujjälali, laui: ponguñ vata-kum mañ pi, kuñär, mänr voarung šältsen?“ täu laui: „männäri äm šältsem? mont kit kum, känkem kvolnel mujlung jälem kumi, juil joxtelauäsem, anom ten vousten: men koti kvoln šältnemen vauen, tū šälten. mä-täri vousten, äm kotl vauem?“ äñ ñauräm laui: „ten männäri nāngen
10 vousten? nes vouintästen. nāñ kuñer känken ratimän mqs nāngen vouintästen. äñ minärišen ju.“

10. kvonä kuals. uos kulit jogmimät nqmesi: mont nomsēm, mätärl mingve vouesm; äñ jarmen täke mājvesm. tokä joqmimat pudjit tarutäñe ti jemts. malntitā pudjitä, mätär potali sujti. ti mqrtes tarvitiñ, ju mqs toko ti abntitü. ju joxtes, kvolrišen šältes. netä
5 laui: „ja känken poalt mujlungve jälem kum, mājim äñän tuop alentilen.“ täu kumle laui: „känkemen mujleptimuteml, jommas kumi

ätke joxtelauesem, ju ät jojtnum, uos kulit akerätñ luanom purruet. jommas kumñ joxtelimem mqs lilim neils.“ enteprišä kot angves, äñ pudjit abntem potälitä jolä ti purmätes. netä nqngg lulimtäme grmt laui: „näñ ti kotl-ujlt rim qln kurien mene tolmäntem qlnän!“¹⁰ päsän untistä, šeskän nälä same äkvän tuop jojtemt, tä jänit sqrniñ qln kuri. netä laui: „näñ kotl-ujlt tolmäntem qlnän, menki näs sau-men keml, sau tqtem mamänl, menki ponkenämen näñ ti jähjtsän.“ tüu laui: „äm nemkotl ät tolmentäsem ate kqtpan mäjvesm; uos kulit ju joqmimän men tqromnel pudjin mauves, mene mannel ku¹⁵ liles; joqmimen pudjin jojtem kuri ju mos toko ti alntäslem.“ neten lquintaues: sqrñi qln ät sat sajt. tenut eri, tenut joutsu; mäsnut-ke eres, mäsnut joutsu. ti glei.

11. kosä qlsi men vati qlsi, äu kqtel kuals, tes äis, mäskates, kvonä kuals. uos talten nalve joqmänts, uos talten rāšen nal vajles. sunzitä: mot uosenl vatalaxtung jim vata-kum karabli pai ti poqgäts. karabliñ vata-kum mire jurtl pai ti kuals. xqn poalt mujlungve pale joqmi. täu poalte jojtes, kitäpäste:⁵ „kuñer, näñ nalmät joqmiten; ti tqrom uos, xqn uos tärmel ät vaulen, metelaxtne kum kqät ät vauen? äm ti uos-kalt jimam pottor varne kit kum qñšem, ten-vit varne kit kum metalalsem; äu kumitü uosis, äu kum ät qñšem; metelaxtne kum vek oli.“ tüu laui: „äm kotl vauem, kqäpe metelaxti men äfim, äm kotl vauem?“¹⁰ tqn armt tüu siset kqäpe ti laumi, sujti: „os näñ metelaxtung lul mät kum? sqrien tenä äri qln nängen tqniñ ät eri; metelaxten näñ äk uos-kal jälung; eläl qlne nqmät-ke qñšen, tqš qlnen vos kujji äk-mat.“ tul laui vata-kum nobel: „näñ mänr kum kinzén? äu kum äm ti, äm metelaxtem äk uos-kal jälung.“ vata-kum laui: „ja kuñer, näñ me-¹⁵ telaxten? mänr vouén?“ tüu laui: „äm mänr vouem? näñ mänä-kém män?“ vata-kum laui: „äm mänä-kém mäm? äk uos-kal jälnen mqs ät sat sajt mäm.“ tüu laui: „ät sat sajt-ke mäm, äm jälém.“ jaat kuñer, näñ jälén; kolitü ten-äjnä porät äm miném. tä porät näñ nalve jojten.“ tüu laui: „äm tä porät jojtem.“

20

12. tul-ujlt ju mines, ju jojtes. nete laui: „näñ kōt jäleem?“ tüu laui: „äm kot jäleem? äm nalmt kas kinzim joamitäsem; äk mot-uosiñ vata-kum jojtes, met-kum kinzi, äk uos-kal jälüñ äm metelax-

täsem.“ netä laui: äñ qš mätä ten-äjnut ät qñšén? sqrien ten-äjñ
 5 kem qln tqrom mis, vasi mänr maos metelaytén?“ täu laui: „tqrom
 mis ten-äjñ kem qln, tas qln, täu äkmat vos kujji. jelpili sqrom tenä
 qln qš eläl vos seelsem; äk uos-kal jälne maos ät sat sajt laus.“ netä
 laui: „näñ kasn jälnen mät vojpi-ke, jälne.

13. äñ et kujäst, kolitü kätels, kualset; ten-äjñ porä jemtes,
 test äjiset, mäskätes, uos talten nalve vajles. täu nalve joytes. vata-
 kumit joyts, laui: „kuñer, näñ joytesen?“ — „metelaytäsem, kumle
 ät joytém? molül ti porän lausem joytungve.“ vata-kumit laui:
 5 „jommas kum äk latingel olén, laum poränt johtäsen, jommas veškät
 kum.“ talset karablin, karabli nalve näritaues, minungve päset.

14. kosü minäst men vatí minäst: äkmat vuqt ti ñangräms,
 karabli säkvetung ti voretäus; ti marts vuqt ñangräms, lulung ät
 veritén. vata-kum laui: „jaker rebitén!“ jaker rebitaues. täu laui:
 „ul tareteln jakert; jakert tariten, titti säkvetäueu, mir uosi i pongen
 5 uosi. tottä nangi vuqr-ñql, liliñ mene kqlem tä vuqr-ñqln vos joyteu:
 tä ñql tokälilñ jñngi, vuqr vata saji jemti, uš poogten.“ minäst, kumle
 kasiñ minäst, vuqr-ñqln i joytest; ja, täu laui, vuqr-ñqlnä! i tokälilñ
 jñngset, vuqr vata saji jemts. laui: jagatä, poogten päi! saj män
 joytest, ja poogtest, unlét, saj mat karabli ät ñquitäue. zožäje nobel
 10 laui: „ja ti, pongen ät uosis i mirn lilite nejles, i näñ lilin neils.“
 vata-kumit laui: „kuñer, näñ varmel ñamteñ kum! äm lilim neel-
 täslen, mirem lili nejles, qlnem ät uosis i pongum ät uosis. äñ näñ
 met-kumi ul olen, nängen mir zožäji šqbitilem; äm näs olem, mirn
 näñ katen qñšen. näñ kumle lauian, näñ latingen vos kuontlét; mir
 15 pongi näñ olén.“

15. ti olet. vuqtä ñangrä ät tauänti. äü kunn, efi jemtes, efi un-
 lung karabli urne mqš, peremeñ täuen pätes; et-täli (efi-kätlen mos)
 unlungve, varmel täuän pätes. täu poalte jis, laui: „ja, näñ zožäju,
 äm mqšem efi näñ unlen, äk et unlänen mqš korom sat sajtél milem;
 5 äm mqšem näñ unlen. kolitü tqrom käteli, eriñ vuqt tauanti; man
 robiten magom, näñ zožej olén, kosü kätel pälit kujén, kqngän
 nong[ät] kualtauen.“ täu laui: „ja näñ kuñer robitäne kum, met-kum,
 näñ kujerisén; äm kätelä mänr robitém? kos kätel pälit kujjém. äk et
 unlém äm.“

16. mir kujäst, täu ti unli. et kvotl poräi jemtes, päille sunzi : sariš vätät niltiñ ; niltiñ pongenl naj pelämles, joläle tä ju, jolä jis, rāšen tu tä pätes, mañ najkve tajänti tot. nqmesi, mänä likom ols ? kas mqš päi-ke jülnüm. karabli poggot neješem mañ kap-sup kanešli. pesmätes, talmätes pai, pai tquis, pai poggäts, paj rāžen 5 kuals, pai joqmis ; äñ tenä uletä poalt joxtes, äñ mäliñ šazne jänit tiniñ axtes potali. nong almiästä, nongo taχtitä. turmän et, kotül qlne ma äkmos nangi. nalve totestä, karablin tals ; vitiñ vošlaχn lajlel jüliimä rägäši squ kqntes, tä keurn tu mañitästä, karabli noln tü i mäistä. na, tqrom kqtels, mir kualset, vuqte ät tauänti. täu 10 jolä kujes.

17. äñ kqtelanl koläs, qš etimes. vuqt äk tämlä, ät tauänti. etii jemtes. äu kum, et-täliñ unlenä porä täuen päts, täu poalte jis, laui : „äm xožaim, et-täliñ ulmtal kumle mošqχ qlēm ? kolitä eriñ tqrom täuänt kqtel voari ; äm robitäne kum, näñ näs olän ; äm mqšem ti et näñ qš unlen, äuk et unlenen maos äm qš korom sat sajt müim.“ täu 5 kumle laui : „ja kuñer, näñ robitäne kum, kujärišen ; äm unlem näñ mqšem.“ täu qš unli. kosä unles men vati unles, et kvotl poräi jemtes. niltiñ pongenl mañ ulekve qš te pelämels ; jolä jis, niltiñ jolipoaln rāšen tu pätes, tot tajentänet nangi. mañ kape pesmäts, pai qš ti talmätes, pai tquis, rāšen kuals, pai joqms ; qš äkti molül jänit 10 tiniñ axtes potali. nalve totestä, molälute poalt äk tu mañitästä, karabli nol kusäpen tü mängsäge. äñ ete unles ; tqrom kqtels, mir kualset, täu jolä kujes.

18. kosä kujes men vati kujes, nong kuals, tqrom etimes. äu kum, qš et-täliñ unläne varmel täuen päts, täu poalte qš ti joxts. „jagatä, näñ xožäju näñ ; kolitä eriñ vuqt tauanti ; näñ kujnä kum, äm robitäne kum, ulmtal kumle mqšk robitēm ? äm maosem ti et näñ qš unlen ; äm qš korom sat sajt nängen müim äk et unlänen mqš.“ täu 5 kumle laui : „näñ kuñer robot-kum, näñ kujerišen ; äm unlem.“ mir kujäst, täu qš ti unli. kosä unls men vati unls, et kvotl poräi jemtes, sunzitä : niltiñ pongenl mañ ulekve qš te pelämels, jolä jis, niltiñ jolipoaln sariš vätän, rāšen tü tä pätes, tot tajentänet nangi. mañ kap-supä pesmätes, qš tä talmäts, pai tquis, rāšen kuals, pai joq- 10 mis. äñ mäliñ tä jänit tiniñ axtes potali, kapen nalve tuop alntästä.

karablin joytes, nongq ristä, äkti moläl potaliägä poalt vošlaxn rägäši squtel tu mañitüstä, karabli ñoln kusäpen tu mäistä. mošä unles, kqtlung päts, vuqte tauänts. mir kualtsane: mir kualset, karabli
5 näritaues. täu jolä kujes.

19. kosä minäst men vati minäst, minne uosenäln joxtest, pai poogtäst. karabliñ vata-kumit pai xqn poalt mujlung kuals. täu nobelä laui: „jagatä, äm xqn poalt mujlung kualëm, näñ qs mir xožäji qlne kum, mir pongi qlne kum, äm jurtlom tengve äjungve qs ät kualëen?“
5 täu laui: „äm mänr kinzung kuñer xqn poalt kualëem? näñ vata-kum xqne rauen, äm kuñer xqn mänr jommas voariläsem? xqn mujleptänut ät qñšëm, mänärem totungve xqn poalt minëm? nalmet karablimt kujirišëm, tä laune jommas.“ — vata-kumit kuals pai, xqn poalt mines mujlungve. päsänl voarvëst, tengvä äjungve untsi. xqn jurtl
10 potertët. „äm tä uoset pottur voarne mqs äu kum meteläsem. sarišt jümau vuqte úqngräms; täu-ke afim ols, karablim säkvetänue, mirem uosnüt, olnem uosnu, i äm uosnuñ. täu nomtetl liliänu neeltesäine.“
xqn laui: „tämlë nqmtiñ kum qñšnën, täu männäri näñ jurtlcn pai ät kuals? pai vougve eri. menki tēimen äjimen, täu vos kuñer lul
15 mät kum meng jurtlmen ten-äjn māmēnt vos tē vos äji; lanxal poter-teu äk jurtl.

20. xqn kum kiets pai vougve. kum nalve joytes. tä kvose vouves, pa ät kuali: „tēn vos tēi, vos äjëi; äm kuripäm nusä kum ten poalten kumle mos kualëm?“ kitnti kum qs kiets. qs tä kvose vouves, qs ät tqngi. — tä kum minem jujpoalt numen kqtpä potertänët sujti:
5 „ponguñ vata-kum mañ-pi, näñ xqn vouauen mujlungve, männäri ät kualën? sqrien tene äri qln nängen tqniñ ät eri; eläle qlne nqmet-ke qñšën, kualen pai xqn poalt.“ täu laui: „äm sqriñ xqn poalt mänr totim kualëm?“ täu sujti: „näñ mänr totēn? moläl sariš vätüt (vuat) unlem mānt tqrom nängen mätr mis, kitajen kualtēn xqn poalt; äk-
10 väte xqn eli-poaln pineln, äkväte neteen mäjeln; vasi mänr totēn? jänüutn täti näñki qñšëlñ.“ kormitti kum qs joxts: „xqn vouvesn pai mujlung.“ kuals, karabli ñolnel manñue potaliäge visäge, pudjin pinsäge.

21. pai kuals, xqn kvoln minäs, ju šältes; päsän joqmes, xqn lajleln kujäs. nongo lules, pudjinl tiniñ axtes potälitä leurätüstä. xqn

eli-poaln qln ani keurn tū pinestä ; äkväte vistä, ʒqn neten tū miste. ʒqn sunzis, sunzis, täu nobelä laui : „kuher, nän ti kuriput koti samnel jouteslen ? mänä vislen ? äm ʒqn nämel unlem, kötäl qlne mä äm 5 katemt qli, te kuriput äm ät ti vašentäsem, ät ti sunzentäsem. nän qš kotl-ujlt visäin ?“ täu laui : „äm kuher kotl vislem ? anom tqrom mimut.“ ʒqn nāngq luls, täu poagēn untestä, tēst äjiset. minne poräi jemtes, minung pätsset, ʒqn laui : „vata-kumin vos mini, nāngen äm ät taretilem ; äm poaltem qlen.“ ʒqn unlem mātenl nongq lules, ʒqn 10 posiñ tajle täuen mästistä, kēnte täuen pintltäste : „äm unlem ʒqn jqlom nän unleln ; äm nes oleim, tqrom uos, ʒqn uosem nän qñšeln.“ ʒqn poalt kultes ; qlungve pätsi, äk päšünt tēji äjē.

22. kosä qšsi vati qšsi, ponguñ vata-kum-pi qlimäte ʒqnen sunzaue ; molqz kqiltl ät oli, äkmos kotm tistimä oli, rotti oli ; molqz qlketen mouinti jānggi, äñ äkmos kastal olung pätes. kosäi jemtes, ʒqne laui : „nän mol gulet joxtemen porät karkammi qlsen, äñ äkmos tistimä olein, rotälä jemtsen ; nän kotäle kasn kqläs ?“ täu laui : „äm 5 kotäle kasem kqlas ? qlom uosemt äkti aiñ-piñ kvolem oli, kumle kasem ät kqli ?“ ʒqne laui : „nän aj-pi ti qñšnen, ne qñšnen nän qš männäri anom ät lauēn ? äm nāngen mol kietsenulem, ain-piñ ti tqtungve mänäre ät tää ? äñ korom kqtel olen, nāngen uš kietilem. mirl šqbitilem, karablil šqbitilem, ain-piñ totungve jülen.“ 10

23. korom kqtel qlset, üilit kqtel jemtes ; ten-äjne päšän varves, tēngve untsi. ʒqne laui : „ja, kumle nqmt voarēn, mänä nqmet voarēn ? ain-piñ poalt minēēn men atim ? täu laui : „nän-ke kietilen, ul minim ; nän-ke ät taretilen, kotl minēm ?“ tül-ujlt tä-pal kvolnel aui ponsves, äkvä jānimem jommas jānit kum-ñauräm titi nejles. ʒqn 5 laui : „jagatä, kumle sunzilen ? te kum kanšilen men atim ?“ täu kumle laui : „äm kotl vailem, kqtpä kum ? äm ät vašentilem, kaštal kum.“ ʒqne laui : „kaštal kume, ätke kanšilen ? nän moläl lauēn : pi qñšsen ; nänki qñšem piñ kumle mqš ät kanšilen ?“ täu laui : „pi qñšsem, äm jim porät mañ ols ; äñ jānimes, äm kotl kanšilem ?“ 10 piä nobel ʒqn laui : „ja nän te kum qš kanšilen ?“ piä laui : „äm kotl vailem ? jāum minēm porät mañ-tajl äm kultsem ; jāum mät kurip qš, äm ät vailem.“ tul aui ponsves, äk nē titi nejles. ʒqn laui : „ti ne kanšilen ?“ täu laui : „ämki neem ul kanšilem ?“ netä nobel

15 laui: „näñ qš te kum kanšilen?“ netä laui: „ämki kumim ul kanšilem?“ äk poggon untréšt. çan laui: „moläl ain-piin maos tisteses; äñ neen ti joztes, piin ti joztes: qlén.“

24. qlung pätsset. kosä olset men vati olset, äu kqtel çqne nobel laui: „jagatä, näñ mänä nomt qñšen?“ çqne laui: „näñ anomnel mänä nqmt kinzén? tqrom uos, çan uos-tajl mörn näñ katent qlét, anomnel vasi mänä nqmt kinzén?“ täu laui: „äm 5 jänimem uosemen känkem oli, känkem poalt mujlungve jälne nqmt nängänl kinzém. näñ-ke lauilen, jälém“. çqne laui: „känken-ke oli, jälén. mirl šqbitilem, karabl[il] šqbitilem; näñki jänimen uosen jällen, äm mät nängen kuñ püilem?“ karablil šqbitaues, mirl šqbitaues i mines.

25. kosä mines men vati mines, täki qlom uosen joztes. pai kuals kit kum jurtl; korom kum äk jurtl minäst. känke kvoln joztäst, ju šältset, päšanl voarvéšt. qngén korom kum korom rumkel totvéšt, korom kum mosqç visänl. kvol-känt joqmitet, rumkänl katt 5 qñšiänl. •ja kit kumiäge äjungve kos tqngéé, täu ät taretijäge, toki joqmitim potertét. kur pogget käti unli; känke nobel laui: „täti mänr ujken? „känke laui: „täu äm mänr ujken? täi, täu nämä käti.“ täu laui: „nämä käti qlnet, täu mänä qntes voarung qñšilen?“ känke laui: „täu voarne qntesä ti jänitä: potpolnän nañ pinén, 10 ten-uit pinéln, maçruin teuät; täu oli, tu taretilu; maçruj joçti, täu älitä, ten-uit ät säki, nañ pinén ät téüä.“ täu laui: „varmel jommas ujke qlnete, nqmtiñ ujke qlnete; anom tinneleln, tine mänr?“ känke laui: „täu mänä jänü tin qñši? täu tine korom sat sajt.“ apšitü laui: „tintal qlnét äm joutilem; man qlne samut tämlé uj 15 ätim; korom sat sajt miim äm.“

26. tul-ujlt kur jöli poalnel nejles mañ ampikve. apšitü laui: „täti qš mänr ujken?“ känke laui: täti, täu nämä agar.“ käže laui: „täu qš nängen mät qntes äkti voari, männäri qñšilen?“ känke laui: „täue tone qñšilem, täu voarne qntese ti jänite: eti 5 kujjeu, tolmentäne kaçpä joçti; täu korrti, sij voari, tolmentän kaçpe läpäñ ät raqui, täu qlimat nemät tolmaç kum ät šälti.“ apšitü laui: „varmel jommas ujke qlnete, man samut tämlä uj

äkmos afim. tine mänr? äm joutilem.“ „täu tine ät sat sajt.“ tul laui: „tintal olnet ät sat sajt äm mim.“

27. tul-ujlt rumkäte kat qñsimät päsännel pulkä vis, kvotlänl supi saumtästä. rumkäte äk supe äk bulke supen sqsistä, äk supe äk bulke supen sqsistä; äk supe käfiten mistä, äk supe ampen mistä. „joutem ujkeim simänen etkelauet, vos tēi.“ bulkä supänen tesi, kit mán purmätsi, šämä i uossi. tul-ujlt jurk kumiäge rumkänen päsän⁵ untipäsi; kvonä tare kualset, çqn poalt minäst.

28. çqn poalt šältset. päsänl voarvést, tengve äjungve untset, lançal potertungve pätsset. täu laui: „äm ti uoset molqç jänimäsem, mot samen minäsem, tot qlsem; äñ känkem poalt mujlung jisem: anom täu sepänl äjtungve jemtiläste. molqç tit qlmem porüt anom mañ-tajl kvonä pütmeštä, jäum selem qlnel äk qln poal anom⁵ ät mäjlēs.“ — çqn ti i vouves känke (*). vouves, kitiläue: „sq' apšin toko qñšislen, sauetäslen? näñ jäni kum, nängen jägi nomsitü, angi nomsitü; näñ poalten mujlungve jäli, näñ älung vorätülen. tok qlung mät jommas?“ kvonä kualtaues, turman untäues. kit katel unles men korom katel unles, tül kualtaues; çqn sat-l^u sauatpil¹⁰ savetaues, sip-sajren mán totvés. sip-lue sajrepäus. tul-ujlt jägä selem pong (*) taltes, känke selem qln taltes, ju i mines. täki qlne uosen joçtes, qlne ponge pa alntäues. tqrom uos, çqn uoset äñ tä oli.

Újra közlöm itt a *Vata-kum* vogul monda szövegét, melyet elsőben Hunfalvy Pál adott ki (1864. Vogul föld és népe 169—182. l.). Ugyanazt, de nem egészen ugyanazon alakban. Reguly e szöveget, úgy mint a legtöbb egyéb szövegeit is, csak első leírásban hagyta ránk; kézírata megszakítatlan sorokban, biztos de nem igen gondos vonásaival, az elmondást követő sebes-írást tünteti fel. A szövegnek így megmaradt bizonyos alaki tökéletlenségét annyira-mennyire megigazítgatta Hunfalvy, ki a végett Reguly-nak, a kivel néhány vogul mondát együtt olvasott volt, saját ejtésére is támaszkodhatott. Igazítása főképen a vocalis-hosszúság következetes jelölésére, valamint egyes grammatikai alakoknak, jelesen vocalis-szinezetre nézve szabályosabb írására vonatkozik. Így pl. keresztülviszi Hunfalvy egyes szókban a hosszú vocalist:

má föld, hely, túl onnan, azután, jémt- lenni (fieri), ét éj, tárom (azaz t̄rom) ég, isten, mí- adni, ténut- ennivaló, kâtel nap, mót más, kórom három; stb. | ind. præ. 1. -ém, 2. -én, 3. -í, (pl. jâlém, jâlén, jâlí járok stb.) | egy. 3. személyrag csakis ä-vel (nem e-vel): piü fia, nêtü neje, vistü vette őt, kontlitü tapogatja | meg az etymologia föltüntetésével: nemmät semmi e h. nemät (nemkat «senki» szerint). Noha ez igazításnak bizonyosan megvan a maga jogsultsága, minthogy részint az igazított alakkal is eléforduló eseteknek elég nagy száma ajánlja, s részint az etymologia is igazolhatja; mégis azt tartom, hogy a nyelvészet nem kevésbé jól használhatja a vogul textusnak olyan átírását is, mely szorosan az eredeti leíráshoz ragaszkodván, annak még bizonyos alaki tökéletlenségeit is tükrözi. Bizonyos ugyan, hogy Reguly nem tudott annyi accentust fölrakni, a mennyit kellett és ő akart volna; de az is bizonyos, hogy a vogul beszédben alaki ingadozásokat is talált, akár egyazon elmondó ejtésében is, a mint egyéb jegyzetei mutatják, melyek leírásában neki nem kellett oly nagyon gyorsalkodnia.

Egyébiránt Reguly-nak vegyes magyar és német jegyű írásmódja nem biztosítja mindig az olvasást, úgy hogy annak meghatározása végett más kriteriumokhoz, leginkább etymologia-félékhez, meg más vogul dialectusok és az osztják testvérnyelvhez kell folyamodnunk. H. megtartotta Reguly-nak *ng* jegyét, mely pedig németesen jelenthet *n*-et, vagy *ng*-t magyarosan. Pl. a *nongo* «föl» szóban *ng* van; mert *nom-go* helyett áll s a vogL.-ban *nuk*, az oszt.-ban *noχ* felel meg; ellenben az *ng*-vel írt adj. possessoris (pl. *taruting* terhes) *n*-vel olvasandó, mert másutt is csak nasalis jelentkezik (vogK. -n, oszt. -*n̄*). Általában inkább *ng*-nek vehető a szó alaprészeiben (első szótag vocalisa után) mutatkozó *ng*; *n̄*-nek meg a szóvégi -*ng*. Kétes a *näng* «te» = oszt. *neñ*, de vogK. *nag*; talán helyesen olvassuk amúgy *näñ*-nek, de *näng*-nek következő vocalissal (pl. *nängen*: olv. *näñgen*); -*ng* (olv. *ng*)-vel megtartom az infinitivusi -*ng* (-*ung*) végzetet is, teljesebb -*ngve*, -*ngva* alakja (és vogL. K. -*uχ*, -*uχv*) miatt. Az *n̄*-féle olvasás természetesen nem zárja ki, hogy az -*n̄* esetleg eredetibb *ng*-ből vált. — Bajt okoz R. írásmódjában a kettős consonans-jegyek használata is, a mennyiben ez sok esetben még ingadozván, voltaképen nem igazán nyújtott consonanst mutat, hanem csupán csak a német helyesírásnak és kiejtésnek ismeretes sajátágát tükrözi. A valóban nyújtott han-

got itt is etymologiai és hasonlítási kriteriumok meg egyes esetekben a kettőzésnek megkülönböztetéssel való vagy következetes alkalmazása mutatják; így pl. Reguly ezt írja *kujji* «fekszik», de *kujém* «fekszem», *kujes* v. *kujäs* «feküdt», miszerint amabban a *ji* teljesebb hangot mutat. Hunfalvy kiadása e részben a kellő egyszerűsítést már végre is hajtotta; csak kevés esetben térek el tőle.

Regulynak vocalis-jegyei ezek: *a, ä, e, i, o, u; ä; é, á*. Ezek közül az *ä* nem rövid *a*, hanem a nyiltabb *a* és *o* közt való hang (= magy. *a*, = *g* mostani átírásunkban); elfogadja ugyanis a nyújtás jegyét (*ä* = *ā*) és gyakran váltakozik *o*-val. Már ebből is látszik, hogy R. vocalisjegyeinek értékét nem a magyar, hanem a német kiejtéshez mérte. Ezzel egyezőleg azt találjuk, hogy nála a vocalis-hosszúság (nyújtás) tüzetes jelzője nem a magyar ékezet (nincs nála *ó, ú*), hanem a circumflexus-jegy [^] (többnyire jó nagy alakban és magasan a betű fölibe vetve): *ô, û, â, ê, î* (nem így: *i*), *â, â*, sőt van *ê* is: pl. *kênäs* kád, *kêli* (y. *kieli*) mocsár, *rêing* v. *rên* meleg) s ebből az tűnik ki, hogy az *é* jegy csak az *e*-nek (mely a németben is több értékű) ki akarja emelni zártabb hangszínezetét (a milyen igaz a m. *é*-nek van); de magában nem jelzi a hang hosszúságát is. Ilyen nyilván az *á* is, melyet Reguly inkább csak a déli-vogul szövegekben használ, pl. diphthongusban *ä, o* mellett (*ää, oa*). Hogy ilyen értéket tulajdonítsunk a R.-féle *é, á*-nak, még azzal sem ellenkezik épen, a mit Hunfalvy mond (Előszavában), hogy Reguly az *á, é*-t magyarosan ejtette; ez nyilván csak hangsúlyos szótagokra vonatkozik (pl. *ténü* «evő»), a melyeknek vocalisa könnyen valamennyire megnyúltnak hangzik; de Reguly írása e momentumot csak úgy nem fejezte ki, mint más esetekben, hol ékezetlen jegyet használ (pl. *ne*, néha *nê* «nő»). E szerint az ige præsens-ragozásában nem magyarosan kell olvasnunk az *-ém, -én, -ét* végzeteket, hanem csak *é*-vel (pl. *jälém, jälén, jället*), s ezzel szépen egyezik a sing. 3. szem.-beli *i* a nyilt szótagban (*jäli*); meg az, hogy ez alakokat R. elég gyakran csak *e*-vel írja, a színezet pontos megjelölését elhanyagolván (Ahlqvistnak vogL. alakjai is rövid vocalissal valók: *pîlem, pîlen, pîli, pîlet*). Így még azon sem akadhatunk fönn, hogy Reguly a passiv ige præteritumát néha *-vés-végűnek* írta (pl. Vata-kum 25. 28. *totvés, totvést, voarvést*), mert ezt csak *-vés*-nek kell olvasnunk. — Még megjegyzem, hogy a hosszúság-jelölő [^] jegynek megfordítottja ^v (horog) is fordul elé,

bár nagy ritkán, mely nyilván a vocalisnak föltűnő rövidségét jelenti : pl. *tūt* «szán», ellenben *tūt* «hó (nix)»; *āri* «sok, fölös» (rendesen csak *āri*, de sohasem *āri*). — Az *é-t* *é*-vel irtam át; az *á-t*, mely egyébiránt a Vata-kum-ban elé sem fordul, *á*-val fognám írni.

Jegyzetek.

Vata-kum «kereskedő». Eddig «szedő-, gyűjtő ember»-nek értettük, a *vat-* (*vāt-*) «szedni» igétől. De a *vāt-* ige különösen bogyo-szedés-nek (pflücken) a szava, míg jószág-szerzés és gyűjtésről a *sēl-* és *āt-* igék használatnak. Talán helyesebben magyarázzuk a «kereskedő»-nek ezen elnevezését a *vata* (nem *vāta*) «part» szóval: «part-ember»-nek, azaz a folyópartokon működő-nek. Hiszen a vogulok földjén a folyóvizek teszik a közlekedési utakat, s a mí *vata-kum-unk* is «hajós» (*karabliñ*) ember. V. ö. ἔμπορος.

1. sz., 7. *täu nomte kumle pūti*, szószerint: «az ő esze (gondolata, akarata) a mint esik»; ez igaz a. m. «a mint eszébe jut neki» (Hunf.), de mégsem kell a *nomte-t nomtene* h. valónak venni.

2, 1. *neel*: H. *nēl* (*nél*); a *neel-t* olvashatjuk bár *nēel*-nek, de kéttagúnak; v. ö. *neeñ* és *neuñ* «nős».

2, 3. *tasmanl tēi*: a *tasmanl* v. *tasmānl* jelentését megtaláljuk R. jegyzeteiben is: *tasmānl oli* «er lebt vom fertigen»; de mi tkp. a *tasma*, *tasmä*? Van *tās* (*tas*) «fertig, bereit, vorrätig», s tőle *tāst* «in vorrat anschaffen, bereit machen» (припачать); de *tasma* nem lehet ezektől való képzés. Azt hiszem, hogy *ma* (*mä*) «föld, hely» szó van benne; *tasmanl* tkp. «kész-helyről» [eszik az atyja vagyónából], azaz: «kész állapotból» = úgy a mint készen van (a nélkül hogy ő megszerezné). V. ö. a finnben az az ablativusnak állapothatározóul való használatát, ilyenekben: *nieli oravan elävältä* elnyelte a mókust amúgy elevenen (tkp. elevenről, eleven állapotból).

3, 2. *ate lu nobel telän oli*: világos az értelem «se lóra nincsen gondod» H., de a *telä* (? *tel*) szót, mely itt 3. szem. raggal van, csak e szólásban találkozik, s így külön értelme «gond» nincs biztosan tudva.

4, 5. *mäsnutke mäsi*, *qñšnutke qñši*. A *-ke* — *-ke* mindjárt a finn szintén szóhoz simuló *-kä* — *-kä* (is — is)-re emlékeztet; de beérjük a vog. *-ke*-nek tudvalevő «ha» jelentésével: «ha ölteni-

való [sc. *eri* kell] [azt] ölt, ha bírni v. használni-való [kell, azt] bír v. használ».

5, 7. *jommas nqmtel* — *lu'*: H. «ha az hogy jó gondolkozással vagyok hozzád, valamikép rossz». Alig lehet «hozzád vmivel lenni» a vog.-ban *poqlten qulungve*, a mit amúgy csak így értenénk «nálad lenni (élni, lakni)». Jobban megfelel ilyen fordítás: «ha jó gondolkozással [= jó egyetértéssel] nálad élni vmikép rossz [=nem lehet]»; végértelme: «ha békével együtt élnünk nem lehet».

5, 8. *lilñ-tajl*: l. NyK. XVIII, 160. 1.

5, 11. *tä ti ämki*; H. *täki ämki*; R.-nál *ti*, egybeírva: *täti*.

6, 8. *täki qñsi*, *äk piriš qñsi*: az első *qñsi*-hoz jóformán hozzá kell pótolnunk a tárgyat: *ne q.* (uxorem habet). Így aztán kiemelni e mondat az ő szegénységének súlyos voltát: ő koldús, pedig nejét és kis fiát is el kell tartania.

6, 5. *poxtèn*: H. fordításában «majd bizony»; tkp. ige: «hazudsz, nem jól beszélsz».

6, 7. *minken ertn*: v. ö. Má-ku'. (Teremtés) mondában 15. *kitilayteken ertn* ha kérdezel, 9. *jiken ertn* ha jössz (jöttél); 18. *ertn* nélkül: *nqmt kiken* ha tanácsot kérsz; — *ertn* «-szer, -kor» (*mgr-siñ ertn* kevésszer, ritkán; *mot ertn* máskor); a *-ken* végű igealak nyilván 2. szem. ragos; de vajjon a *-ke* itt is a «ha» conjunctio, mely módképzőjévé vált vagy pedig gerundium-féle?

7, 8. *tot ti*: R. *tott i*; H. *totti*; R.-nál *tott* sor végén áll; v. ö. 6, 1. *tot ti*.

7, 4. *enkain misane, enkejen nobel laui* — így R. is, csak hogy *misane* helyett *nisane* áll. Ezzel a mondatot igaz nem érthetjük, de a zavarnak, melyet H. itt constatál, könnyen véget vethetünk, ha *nisane* h. a *misane* correcturát fogadjuk el (*mi-* adni igétől: «adta őket»; v. ö. 18. *kualtsane* fölkeltette őket). A poharak (*rumkät*) már tálczára voltak helyezve; az asszony (az ő ánya: *qñgä*) tehát a szolgálónak vagy szakácsnénak a *d t a* őket (a poharakat), s a szakácsnénak szól (a következő utasítást adván). Így tehát egyetlen egy szót sem kell a textusból kihagynunk. Az *enkain* és *enkejen* szükségképen egyazon szó; amannál hiányzik a dativus ragja, mint sokszor *n*-végű szókön; v. ö. R. jegyzeteiben: vogL. *jengine* «köchin».

7, 12. *kvöl -känn kossima* «a ház-földjén hurczolván» H., szó szerint «a ház-földet söpörve» (azaz: ő vele, a kit hurczolt).

7. 15. *osulaus* : jelentése nem «elájula», hanem «ott hagyattott» (R.-nál található: *osulaus* v. *kults* «maradt»; *ti osulauesem* сюда бросили меня); az *osul-* hagyni» határozója azonban lativféle (*tū oda*), úgy mint a finnben is van («*o d a* hagyni, maradni».

8. 1. *kateetl* : alább *ketegetl* «két kezével».

8. 5. *jule* : H. igazítással *juje* ; a *-le* lativ segédragnak («felé») az előző sorban példája: *kvonäle* «kifelé».

8. 6. *äi mälilñ* ; H. a *mälilñ*-ben a következő főnévhez tartozó jelzőt sejtett («ime, s z é p két lóval»). Egyenes adatunk a jelentéséről nincsen. De a szerint, hogy mindig *äi* (most) mellett fordul elé (16. 18.; v. ö. «Jegva pi piriš»-ben *ül-mälilñ*) inkább határozófélének vehető: ugyancsak, épen».

8. 10. *jälemamt* : a végén személy- és helyviszonyraggal (*-m-t*) ; v. ö. 20. *unlem mānt*, 19. *ten-äjn māment*.

9. 2. *nemüt šingvü aumiñ üt sujti* : «egy csepp fájdalmat sem érez» H. ; de a *sujti* tkp. «hallik, érzik», s a *šingvü*-ről van adat, hogy «ropó», buckel» a jelentése, s így szorosabb fordítása inkább ez lehet, a *šingvü*-n itt «daganatot, kelevényt» értvén: «semmi kelevény fájós[an] nem érzik». Az van mondva, hogy tapogatja magát, nem maradt-e az ütésektől a testén fájós hely, kelevény.

9. 7. *kit kum* ; H. igazítva: *kit kumn*, mint logikai alany a *johtelauesem* passiv igéhez alkalmazva; de akkor a következő *kumi*-t is kellene *kumin*-ra igazítani; a mondat változatlanul érthető anacoluthia fölvételével «két ember . . . utól érettem» [t. i. általuk]); vagyis a *johtelauesem* értelme «engem utól értek».

9. 11. *äi minerišen ju* «most haza mehatsz» ; vagy akár: «csak menj h.; kérlek menj h.»; e különös alak, mely érezhetőleg precativféle, többször fordul elé: 15. s. *kujerišen* «csak feküdjél le» ; 17. c. 18. s. id. ; 1. személyben: 19. s. *kujerišem* «inkább fekszem (alszom)».

10. 2. *täke*, nem *täki* ; kívánt értelme «csak»; e szerint *täke* válhatott *täkem* «annyi»-ből, úgy mint más «csak» jelentésű szók: or. только, lat. tantum, török ançak.

10. 4. *alntitü* : nincs szükség az *almtitü* igazításra; följegyezte R. az *alnt-* (*älnt-*) «vinni (portare)» igét is, mely frequ. alak a mom. képzésű *alm-* (*älm-*) «emelni» mellett, s megfelel az oszt. *älnt*-nak (MUGSz. 884. l.). Az egész mondat: «[a csomó] annyira nehéz, [hogy] haza-ig (*ju mos*) úgy ime (=csak amúgy, azaz : csak

alig, v. nehezen) viszi». Szintígy 10, 6. nem kell *aléntilen* helyett *almtílen*; 10, 9. *alntem*, nem *almtem*; 10, 16. *alntáslem*, nem *almteslem*.

10, 7. *uos kúlit akerütñ luanom purrnuet*: eddig hiába feszegetett mondat, minthogy a *purrnuet* szóban a *pör-*, *poar-* «rollen» igét láttuk, az *akerütñ*-ben időhatározót sejtven (H. *äkkevértn?* «a város utcáján forganának csontjaim örökké»). Meggyőzőleg helyes értelmezését nem rég megtalálta Vasverő (Schmidt) Rajmund úr, ki *akerüt*-ben az *aker*=*agar* v. *akar* «kis kutya, eb» szónak többesét ismerte föl (oszt. *akar* «hund mit langen ohren» Ahl.), a *purrnuet*-ban pedig, melyet akár *purnuet*-nak is írhatunk, a *pur-* «harapni» igét; még pedig passiv alakú potentialisát (milyen a vogK. *pertnove* «eladatnék»); tehát így: «a város utcáján a kutyáktól csontjaim haraptatnának (a kutyák marakodnának csontjaimon)».

10, 12. *nän* — *jäxtsän*: locus difficillimus! V. ö. H. jegyzetét. Nyilván anacoluthiával van dolgunk. A mondat eleje: «a te valahonnan lopott pénzed», vége: «a mi fejünket te ime elvágta»; az elejének szabályos folytatása ez lett volna: [a pénzed] «fejesztő bajba ejtett». Külön kell fognunk a közbeneső két részt: *saumen keml* és *sau tqtem mamänl*. Ez: *squ tqtem* = *маюсь* (kínlodom, bajlódom); tehát *sau tqtem mamän* «kínlódott állapotunk»; fölvéve, hogy *mamänl* e h. való *mamän-nl* (abl.), a *sau tqtem mamänl* ezt jelenthetné: «kínlódó állapotunkból kiindulva = kínlódó állapotunkon fölül = azonfölül hogy kínlódunk», s ehhez illenék a vége «még fejünket is veszedelembe hozta». A *saumen keml*, melyben szintén *sau* van, jóformán csak ugyanazt mondja a mit «*sau tqtem mamänl*», miszerint a *keml*-nek is hasonló alakot kell adnunk (*keml* e h. *kemnl*, *kemnel* v. *kemenl*); *saumen keml* (*kemnl*) tehát ezt jelentené: nyomorúságunk mennyiségén (*kem*) fölül = «azon fölül hogy [úgyis *näs*] annyi a mí (*menki*) nyomorúságunk».

11, 5. *pale*: e szót nem értem «fölfelé»-nek, hanem (*pai-le* h.) így: «a parton el, a part hosszában»; a lativ (prolativ)-*le* segédraggal.

11, 6. *χqn uos tärnel ät voulen*: H.-nál *ät* kimaradt; *tärnel* sem lehet itt «oda fönt»; amúgy «rajt» és lativ-féle határozóul: «überhin, durchhin» (vogK. *tärnel*, l. MUGSz. 795. l.); e szerint: «a khán-várost által nem ismered-e» (azaz: általában, egészen).

11, 9. *m. kum vək olı* «szegődő ember bizonyosan van» (azaz: csak hihetem, hogy van); R.-nál példa: *täu vək mines gewiss ist er abgereist*.

11, 11. *täu siset katpe ti laumi, sujti*; R. fordítása (Nyelvt. Jegyz.): «az ő háta megett valaki így szólamlík, hallatszik»; *laume* h. *laum-*, mom. *m*-vel *lau*-tól; *l*-vel nyilván csak az előző *i* miatt.

11, 13. *elül qlne nqmätke qñsën*, szószerint: «előre élő gondolatod ha van = ha a jövőbeli élésre gondolsz»; ismét 20, 6. *elüle* stb.

12, 8. *vojpi-ke*: H. igazítva *vojipi-ke* «ha kedved valamikép menésre hí»; — de *voji* aligha lehet *voui* h. (*vou-* hívni); egyéb-iránt a *vojpi* «féle»-vel is boldogulunk: «ha kedved menésed-mi-féle (holmi menésed-féle), = ha holmi menésre van kedved».

14, 2. *säketung ti voretaus*; R. (jegy.) *vorät-* (erősen akarni); tehát: «[a hajó] wurde brechen gewollt» = már azon volt hogy szétszakadjon.

14, 8. *veritën*: H. javítva *veritest*; de a *veritën* egészen jól érthető mint egy. 2. szem. ige, a határozatlan többes-számi alany («man») kifejezésére: «[annyira erős lett a szél], nem bírsz megállani» = hogy az ember nem bír megállani. Közöséges e használat az oroszban, úgy mint a finnben az egy. 3. szem.

14, 7. *ja, täu laui, vuqr-ñqlnä!* H. ezt az elbeszélő mondat-hoz fogja; a *ja* fölkiáltó szó külön mondatra mutat: «hej, mondja ő, a hegyoromnak! s úgy fordulának, stb.»

15, 7. *nong üt kualtauen*: H. betoldotta a megkívántató *üt-et*.

16, 1. *päüle*, H. *päle* (v. ö. 11, 5-hez); de itt «partra».

16, 8. *tajänti*: H. «[a kis tűz] elalszik»; de hisz azután is látszik még, külömben a vogul ember nem indulhatott volna utána; a *taent-*, *tajent-* ige «hótalpon járást» jelent, tehát fordítható: «csúszkál, mozog»; — szintígy 17, 9. 18, 9. *tajentänet*.

16, 8. *mänä likom ols?* — a *likom*-ról egy adat R. jegyzeteiben: *mänr likom* какой дрянь (was für quark, mi haszontalan-ság); csakhogy ez sem adja még a szónak magára való biztos értelmét. Úgy látszik, csak a. m. *csoda* a magy. *micsoda*-ban.

16, 5. *pesmätest*: nyilván *pesmätestä* h. való; a *talmätes* után való *pai* kihagyandó.

16, 9. *rägäsi squ*: H. «egy darab bőr»; *rägäsi*-ről nem talállok adatot, s így a «darab» jelentést sem igazolhatom.

18, 11. *alntästä*, nem *almtestä*: fent 10, 4.

19, 1. *uosenäln*: H. két szóba osztotta: *uosn äln* «a város felé érkezének»; az *äln* (e h. *ülne*) az *äl* «fedél» szóhoz tartozó postpositio volna «-ra, -re» (v. ö. vogK. *ali* auf hin, über hin). De a

mondat alanya többes-számi s a *joxt-* (eljutni, érkezni) ige különben az egyszerű *-n* (*ne*) ragos dativussal áll; ezért itt a *-nāln-*ben több. 3. szem.és *-n* dat. ragot látunk: *uosenl* «városuk»; *uoseneln* «városukhoz» (*n-l* közt vocalissal, hogy még az *n*-rag ejthetően hozzá járulhasson).

19, 8. *tā laune jommas*: R. (jegy.) a *tā laune-t* ezen példában találjuk: *teqtl tā laune äcärmä* «heute ist es so sehr kalt»; tehát a «so sehr»-nek felel meg, pedig szó szerint «az mondó». Ennek itt «az mondani való (azt mondani kell)»-féle értelme van, miszerint az idézett példát jobban szószerint így fordíthatnók: «heute, das muss man sagen, ists kalt». Tehát a Vata-kum-beli mondat is így: [inkább a hajóban lefekszem] «az csakugyan jó [v. jobb].»

20, 4. *kətpä potertānet sujti*, szószerint: «valaki szólása hangzik» = hallik (v. azt hallja), hogy vki szól.

20, 9. *unlem mānt* (R. *maant*); H. igazítva: *unlemānt* «ültünkben»; — a láthatatlan valaki a vogulhoz mint 2. szem.-hez szól: így egészen helyes a *unlem mānt*: «ült állapotodban» = a közben, hogy ültél. — Az *unlem* előtt álló *uat* szél szót H. kihagyta, és csakugyan alkalmatlan; legfelebb így érthetnők: «a közben hogy a szelet ülted» — azaz: ülve a szelet (illetőleg: a szél szűnését) megvártad.

20, 9. *kitajen* e h. *kitagen* (v. ö. vogK. *kitag*), dualis-tő, 2. szem.-raggal: «kettőd, két darabod».

20, 11. *jāniutn tāti nāñki qñšeln*; fordítása R. jegy.-ben: «a nagyobbikat azt magad bírd» — azaz: «magad tartsd meg»; *jāniutn* 2. szem. raggal: «a nagyobbik köcsomódat».

21, 1. *pāsān*: így R., *pāsānn* h., mi az értelem kívánta szabályos alak volna; úgy látszik, az *nn* kettőzését a vocalis nyújtása pótolja.

21, 2. *lajleln kujäs*, H. *lajlen k.*: szintúgy mint pl. «Mā-kul.» 8. N. T. *āže lajlen kujes*. De a különös *lajleln* alakot mégsem lehet egész bizonyossággal hibásnak tartanunk; hátha a végebeli *l*-ben nyoma van a 3. szem. rag *t*-jének *-l*-vé változásának, mely általános az osztjákban s a vogul *t*-számi ragban *nl*-ben is jelentkezik?

21, 6. *vašentāsem*: H. *vasentesem*, sajtóhiba.

21, 11. *pintltāste*: így R.; *pintlt*-causativuma a *pintl*-igének, mely megint az egyszerű *pin*-től való; *pintl*-is «setzen (wohin, worauf)», jelesen «föltenni, fejre tenni».

21, 12. *jglom*: H. igazítva *jalomn* «helyemre [ülj]»; de az *unleln* «üld» s így nem kell a *jalom*-hoz helyvisz.-rag («az én helyemet üld v. üld meg te»).

22, 3. *qlketen*: ezen alak, melynek vége *-ten* 3. szem. és *-n* helyvisz. ragból áll, szintén ajánlja, hogy a *minken*, *kisken*-félékben (6, 7.) 2. szem. ragos gerundiumot lássunk.

23, 4. *ul minim* «ne menjek» vagy H. «[hogy] ne mennék»; *minim* jóformán *mineim* h. való, s a 2. szem. alak *minécn*-hez csatlakozik (potentialis vagy imperativus-értékkel); de alább 23, 14. mégis: *ul kanšilem*.

23, 12. *mañ-tajl* világosan ezt jelenti «kiskorú, fiatal», illetőleg mint határozó «fiatalon»; szintígy 25, 5.; tkp. «kis-teljesség, kiségsz»; lásd *tajl*-nak egyéb használatáról NyK. XVIII, 159. 160.

25, 4. *katt* «kézben» H. igazítva: *kátn*; szintígy 27, 1.

25, 9. *potpolnän* *nañ pinèn* «pinczédba kenyeret teszel»; *potpol* = or. ПОДПОЛЬЕ (*podpolje*) «raum unter dem fusboden»; R. hamarjában két szóba írta volt: *pot polnän*, úgy hogy H. csakugyan *pot* «főző üst»-re gondolhatott.

27, 5. *šämä i uossi* «el is veszének»: H.-nál elmaradt az *i*; — *šämä* jelentésére nézve R. jegy.-ben példa: *šämä ratilem* halálra ütöm, agyonütöm (до смерти его бью), *š. mines* elveszett (пропаль).

28, 6. *çann ti i vouves känke*: így H. is; a R. leírta *känken* csak úgy volna érthető, hogy *vouves* «wurde gerufen» annyiba van véve mint «es wurde zu rufen geschickt» (20, 1. *kum kiets voungve*) vagyis «es erging eine vorladung» (*känken* a bátyának, -hoz).

28, 8. *tok qlung mät jommas*: H. «így nem vagy méltó élni»; igazítás nélkül a vogul szöveg csak úgy érthető így, ha kérdésnek vesszük: «így (tehát) élni vajjon tán jó (méltó) [vagy-e]? Csakhogy a *mät* (valami)-nek «etwa (развѣ)»-féle használatát még jobban kellene igazolni. V. ö. 11, 11.

28, 11. *pong*: szükséges javítás, R. *ponguñ* h.; a *känke selem qln*-nak megfelel a *jägü selem pong*; — a *talt*- ige «hajóra szállítani, hajóra rakni».

28, 12. *qlne ponge pa alntaues* (nem: *almtaues*) «pénze dagsága partra vitetett».

BUDENZ J.

A M. T. AKADÉMIA NYELVÉSZETI KIADÁSAI.

Kaphatók a M. T. Akadémia könyvkiadó-hivatalánál Budapesten (Akadémia-épület) s minden hazai könyvtárban:

- NYELVTUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEK.** Kiadja a M. T. Akadémia Nyelvtudományi Bizottsága. Szerkeszti Hunfalvy Pál, I—XIV. köt.; szerkeszti Budenz József, XV—XVIII. köt. 1862—1884. Ára kötetenként I—X-ig 1 frt 50 kr., XI-től fogva . . . . . 3 frt.
- NYELVEMLÉKTÁR.** Régi Magyar Codexek és Nyomatványok. Kiadja a M. Tud. Akadémia Nyelvtudományi Bizottsága. Szerkesztik: Budenz József, Szarvas Gábor és Szilády Áron. 1864—82. 8-adrét.
- Egyenként:**
- I. kötet. Bécsi Codex. Münchener Cod. Közzéteszi: Volf Gy. Ára 2 frt.
- II. kötet. Weszprémi C. Pear C. Winkler C. Sándor C. Gyöngyösi C. Thewrewk C. Kriza C. Bod C. Közzéteszi: Volf Gy. . . . . Ára 2 frt.
- III. kötet. Nagyszombati C. Szent Domonkos C. Virginia C. Közzéteszik: Komáromy L. és Király P. . . . . Ára 2 frt.
- IV. V. kötet. Erdy C. Közzéteszi Volf Gy. . . . . Ára 4 frt.
- VI. kötet. Tihanyi C. Kazinczy Codex. Horvát Codex. Közzéteszi: Volf György. . . . . Ára 2 frt.
- VII. kötet. Ehrenfeld Cod. Simor C. Cornides C. Sz. Krisztina élete. Vitkovics C. Lányi C. Közzéteszi Volf Gy. . . . . Ára 2 frt.
- VIII. kötet. Sz. Margit élete. Példák könyve. A sz. apostoloknak méltóságáról. Apor C. Kulcsár C. Közzéteszi Volf Gy. . . . . Ára 2 frt.
- XI. kötet. Debreczeni C. Gömöry C. Közzéteszi Volf Gy. 1882. Ára 2 frt.
- XII. kötet. Döbrentei C. Gömöry C. Közzéteszi Volf Gy. . . . . Ára 2 frt.
- RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA.** (Corpus poetarum.) Szerkeszti Szilády Áron. I. kötet: Középkori magyar költői maradványok. Ára 2 frt.
- II. kötet: XVI. századbéli magyar költők . . . . . Ára 2 frt.
- III. kötet: Tinódi Sebestény összes művei . . . . . Ára 2 frt.
- IV. kötet: XVI. századbéli magyar költők (1540—75). . . . . Ára 2 frt.
- CODEx CUMANICUS** bibliothecae ad templum Divi Marci Venetiarum. Jegyzetekkel és glossariumokkal kiadta gr. Kuun Géza. 8-rét. Ára 5 frt.
- UGOR FÜZETEK.** Adalékok az ugor nyelvek ismeretéhez és összehasonlításához. I. szám. Genetz A. Orosz-lapp nyelvmutatványok. Ára 60 kr.
- II. sz. Zürjén nyelvmutatványok. Közlik Budenz J. és Halász I. Ára 60 kr.
- III. szám. Halász I. Svéd-lapp nyelvtan és olvasmányok 8-rét. Ára 60 kr.
- IV. szám. Máté evangélioma moksa-mordvin nyelven. Tyumenyev fordításából közölte Budenz J. . . . . Ára 60 kr.
- V. szám. Munkácsi Bernát. Votják nyelvmutatványok és nyelvtanulmányok I. . . . . Ára 60 kr.
- (Különnyomatok a «Nyelvtud. Közlemények»-ből).
- RÉGI MAGYAR NYELVÉSZEK** Erdősitől Tsétsiig. (Corpus Grammaticorum linguae Hungaricae veterum.) Kiadta Toldy Ferencz. Ára 2 frt.
- REGULY ANTAL HAGYOMÁNYAI.** A Vogul föld és nép. Kidolgozta Hunfalvy Pál. . . . . Ára 2 frt.
- MAGYAR-UGOR ÖSSZEK. SZÓTÁR.** Irta Budenz József. Ára 5 frt.
- A MAGYAR IGEIDŐK.** Irta Szarvas Gábor. . . . . Ára 1 frt.
- A HELYES MAGYARSÁG ELVEI.** Irta P. Thewrewk Emil. Ára 1 frt.
- A MAGYAR NYELVUJITÁS** óta divatba jött idegen és hibás szólások bírálata. Irta Imre Sándor. . . . . Ára 1 frt.
- KALEVALA.** A finnek nemzeti eposza. Fordította Barna Ferd. Ára 1 frt.
- SIMONYI ZS.** A magyar kötőszók, egyuttal az összetett mondat elmélete. I. kötet. (A mellérendelő kötőszók.) . . . . . Ára 1 frt 20 kr.
- II. III. köt. Az alárendelő kötőszók. . . . . Ára 2 frt 40 kr.
- KAZÁNI-TATÁR NYELVTANULMÁNYOK.** Irta Sz. Bálint Gábor. I. füzet. Kazáni-tatár szövegek. 1875. 8-rét. 170 lap. II. füzet. Kazáni-tatár szótár 1876. 178 lap. III. füzet. Kazáni-tatár nyelvtan 160 lap 1877. Egy-egy füzetnek . . . . . Ára 1 frt.
- ÉRTEKEZÉSEK A NYELV- ÉS SZÉPTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.** Kiadja a M. T. Akad. Az I. oszt. rendeletéből szerk. Gyulai Pál, osztálytitkár. I—VIII. köt. 1867—1880. Ára 20 frt 20 kr. IX. köt. (1—12 sz.) 1882. Ára 3 frt 20 kr. X. köt. (1—13 sz.) 1882. Ára 4 frt. XI. köt. (1—12 sz.) 1883. Ára 3 frt 70 kr. XII. köt. (1—4. sz.) 1884. . . . . Ára 1 frt 70 kr.
- SZINNYEI JÓZSEF.** Finn-magyar szótár 1884. . . . . Ára 3 frt.